

Takis Fotopoulos:

“La democràcia inclusiva és una no

El filòsof i economista grec Takis Fotopoulos és un dels impulsors de la democràcia inclusiva, una síntesi de la tradició democràtica clàssica, el socialisme llibertari i les aportacions dels moviments socials. Els propers 10 i 11 d'abril serà a Barcelona per explicar aquest projecte de transició cap a una economia crítica amb el model de creixement actual. Des de Londres, ciutat on viu actualment, contesta per correu electrònic algunes qüestions sobre la democràcia inclusiva que ben segur que animaran el ric debat sobre les alternatives al capitalisme.

Jordi Garcia i Laia Vidal
entrevista@setmanaridirecta.info

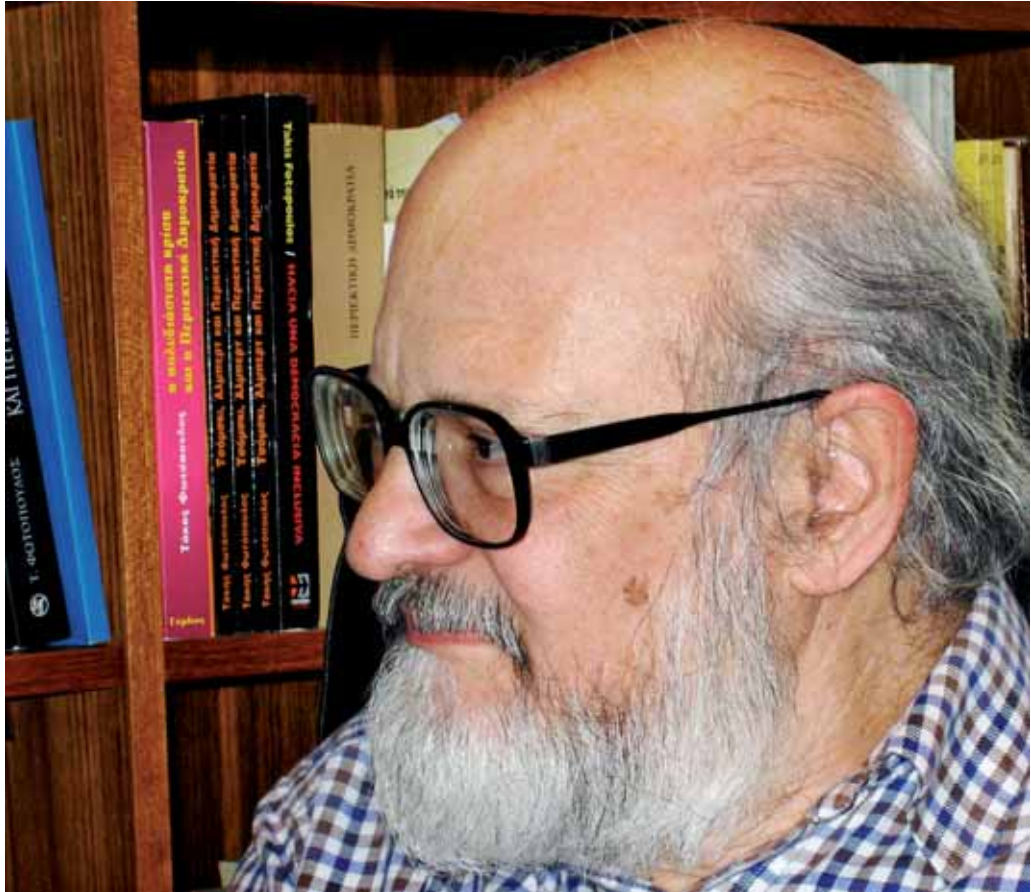
Per què necessitem canviar el sistema actual d'organització social?

Per dues raons principals que, de fet, estan relacionades entre si. En primer lloc, perquè aquest sistema, per la seva pròpia naturalesa, no pot assegurar l'autonomia individual i col·lectiva, ja que les dinàmiques de les seves principals institucions polítiques i econòmiques (l'economia de mercat capitalista i la democràcia representativa) condueixen inevitablement a una enorme i creixent concentració de poder econòmic i polític, respectivament.

En segon lloc, perquè cadascun dels aspectes de l'actual crisi multidimensional, és a dir, la crisi econòmica, política, social i –per descomptat– ecològica, és atribuïble a la concentració de poder en tots els àmbits. Com a resultat d'aquesta concentració, les persones han quedat institucionalment incapacitades per controlar no només el producte del seu treball com a productors directes, sinó també per exercir directament el poder polític com a ciutadans. En altres paraules, de fet, l'economia de mercat i la democràcia representativa han institucionalitzat la distribució desigual del poder polític i econòmic entre els ciutadans, que és la causa principal de la crisi econòmica i també de la crisi universal

–
“L'economia de creixement ja ha creat una societat de creixement, les principals característiques de la qual són el consumisme, la privacitat, l'alienació i la subseqüent desintegració dels llaços socials”

del que avui es fa passar per política. A més, l'economia de creixement (conseqüència de les dinàmiques de l'economia de mercat) ja ha creat una societat de creixement, les principals característiques de la qual són el consumisme, la privacitat, l'alienació i la subseqüent desintegració dels llaços socials. La societat del creixement, al seu torn, condueix inexorablement a una no-societat, és a dir, la substitució de la societat per famílies i individus atomitzats –un pas crucial cap a la barbàrie. Per últim, tot i que no és menys important, hi ha una clara relació entre el desenvolupament de la crisi ecològica i l'emergència paral·lela de l'economia de creixement que, al seu torn, ha estat determinada per les dinàmiques de l'economia de mercat i, en particular, per la concentra-

ció d'ingressos i riquesa entre països i dins d'alguns països, la concentració urbana, la cultura del cotxe, etc.

Negues que la democràcia representativa sigui una modalitat de democràcia. Llavors, quin és el significat de democràcia?

De fet, la democràcia representativa és una idea sense cap precedent històric. Va ser literalment inventada durant l'últim quart del segle XVIII pels pares fundadors de la constitució americana, que van considerar que era completament inacceptable l'exercici directe del poder que implica el significat clàssic atenes de sobirania del *demos* (malgrat que, per descomptat, la democràcia atenesa era parcial arran de la definició restringida de ciutadania que s'utilitzava aleshores). Ostensiblement, la raó d'això era que se suposava que la democràcia directa institucionalitzaria el poder de la multitud i la tirania de la majoria però, en realitat, l'objectiu real dels pares fundadors era la dissolució del poder popular, de manera que les proclames de la democràcia representativa sobre la distribució igualitària del poder polític poguessin fer-se compatibles amb la dinàmica de l'economia de mercat, que ja estava conduint a la concentració de poder econòmic en mans de l'elit. Aquesta compatibilitat va ser, per descomptat, una demanda constant dels filòsofs liberals des dels temps d'Adam Smith, que es va esforçar a remarcar que la tasca principal del govern era la defensa dels rics contra els pobres! Així, per al projecte de la democràcia inclusiva, el significat clàssic de democràcia és només un punt de partida en el sentit que la democràcia directa (és a dir, la democràcia política, la distribució igualitària del poder polític entre els ciutadans) hauria de complementar-se amb la democràcia econòmica, que significa la distribució igualitària del poder econòmic mitjançant la propietat i el control comunitaris dels recursos de producció i distribució per part del *demos* (el conjunt dels ciutadans d'una àrea geogràfica determinada), i amb la democràcia en l'àmbit social, que significa la distribució igualitària del poder social

al centre de treball, al centre educatiu, etc. (és a dir, l'autogestió). Per últim, també s'hauria de complementar amb la democràcia ecològica, que es defineix com el marc institucional que apunta a l'eliminació de qualsevol intent humà de dominar el món natural, en altres paraules, el sistema que té per objectiu reintegrar els éssers humans a la natura. Per tant, la democràcia inclusiva significa l'abolició de les relacions i estructures de poder, ja que tals estructures i relacions no poden existir en el marc de la distribució igualitària de totes les formes de poder.

–
“Paradoxalment, el moviment anarquista –que al cap i a la fi va veure corroborades les seves prediccions sobre el destí del socialisme estatista, que es va col·lapsar en les seves dues versions (el socialisme real i la socialdemocràcia)– en aquest moment es troba en un declivi crític”

Per què anomenes democràcia inclusiva i no anarquisme aquesta proposta de nova organització social?

Perquè el projecte de la democràcia inclusiva es tracta d'una nova síntesi llibertària que té com a base les lliçons que ens ensenya l'experiència històrica de les revolucions i insurreccions fracassades dels darrers 150 anys, aproximadament. De fet, és una síntesi de les dues tradicions històriques dins de l'àmplia tradició llibertària (o autònoma), és a dir, la tradició democràtica clàssica i la del

ova síntesi llibertària”

socialisme llibertari, que és la part de l'anarquisme a la qual la democràcia inclusiva és més propera, així com als corrents antisistèmics dins dels nous moviments socials que han emergit des del Maig del 68 (el moviment d'alliberament de les dones, el moviment ecologista, etc.). Paradoxalment, el moviment anarquista, que al cap i a la fi va veure corroborades les seves prediccions sobre el destí del socialisme estatista que es va col·lapsar en les seves dues versions (el socialisme real i la socialdemocràcia), en aquest moment es troba en un declivi crític, que va començar després de la seva darrera aparició històrica important durant la guerra civil espanyola. En el període de postguerra, si exclouem els esdeveniments del Maig del 68—quan van emergir certs corrents que considero indicatius de l'aparició d'un nou moviment democràtic, notablement influenciat per idees llibertàries, però de cap manera

—
“La democràcia econòmica, com a component bàsic de la democràcia inclusiva, pressuposa una economia sense Estat, sense diner i sense mercat, que impedeix l'acumulació privada de riquesa i la institucionalització de privilegis per part d'alguns sectors de la societat”
 —

constituïnt només una altra expressió del moviment anarquista—, el moviment anarquista ha estat fraccionat i marginat. D'altra banda, últimament, parts importants d'aquest moviment s'han convertit en moviments postmoderns que només lluiten pels drets dels immigrants, etc. en lloc de fer-ho pel derrocament de tot el sistema, o s'han transformat en diverses formes d'irracionalisme (primitivisme, ecologia profunda etc.), anarquisme d'estil de vida (l'acció directa per si mateixa) o, finalment, en anarquisme individualista. No és estrany que Murray Bookchin, que va intentar renovar l'anarquisme més que cap altre pensador de la segona meitat del segle XX i va reconèixer les tendències anteriors en l'anarquisme modern, durant els seus darrers anys s'hi desvinculés

cada cop més i condemnés inequívocament l'anarquisme individualista, l'anarquisme d'estil de vida, el postmodernisme i l'irracionalisme—les principals tendències actuals— fins que finalment va trencar completament la seva prolongada vinculació amb el moviment.

Podries explicar en què consisteix la proposta de substituir els diners per certificats personals?

La democràcia econòmica, com a component bàsic de la democràcia inclusiva, pressuposa una economia sense Estat, sense diner i sense mercat que impedeix l'acumulació privada de riquesa i la institucionalització de privilegis per alguns sectors de la societat—sense haver de dependre d'un mític estat de postcassetat i abundància, o haver de sacrificar la llibertat d'elecció. Aquesta és la raó per la qual les tres condicions prèvies que s'han de satisfer perquè la democràcia econòmica sigui factible són l'autodependència demòtica (és a dir, una autodependència centrada en el *demos*, no autarquia); la propietat demòtica dels recursos productius, que implica que els mitjans de producció i distribució són posseïts i controlats col·lectivament pel *demos* (és a dir, el cos de ciutadans directament), i l'assignació confederal de recursos. En aquest marc institucional, les persones defineixen col·lectivament quines de les seves necessitats consideren bàsiques (que han de ser satisfetes igualitàriament d'acord amb el principi “de cadascú segons les seves capacitats, a cadascú segons les seves necessitats”), i quines no-bàsiques (que se satisfaran mitjançant el treball voluntari d'aquells ciutadans disposats a oferir treball addicional amb aquest propòsit).

En què es diferenciarien aquests certificats o vals del diner?

Per assegurar la llibertat d'elecció, cada ciutadà tria individualment com satisfarà les seves necessitats (bàsiques o no bàsiques) i quines necessitats no-bàsiques desitja satisfer mitjançant la utilització de vals, que són personals i conseqüentment no poden ser transferits o utilitzats—com el diner—com un mitjà general d'intercanvi i reserva de riquesa. D'aquesta manera, l'acumulació personal de riquesa i la concentració de poder econòmic és impossible. Alternativament, es podrien distribuir targetes de crèdit demòtiques a cada ciutadà, que també són personals i tenen un límit de crèdit determinat pel dret de cada ciutadà a béns i serveis bàsics (tal com es determina per la planificació democràtica confederal) o pel dret a béns i serveis no-bàsics (tal com es determina mitjançant un *mercat* artificial per als béns i serveis no-bàsics).

La cruïlla dels models postcapitalistes

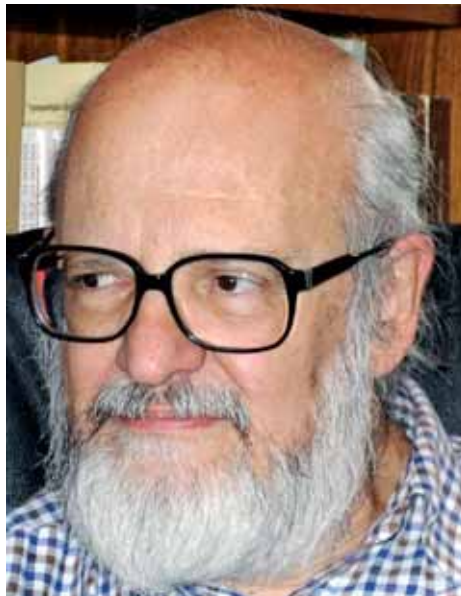
Què opines d'altres models postcapitalistes, concretament sobre la democràcia econòmica del nord-americà David Schweickart?

En primer lloc, no estic d'acord que el model de democràcia econòmica de David Schweickart tingui res a veure amb el postcapitalisme. El seu model manté l'Estat, el mercat i el diner però, tot i així, ell el caracteritza com a postcapitalista perquè fa servir una definició molt restringida de capitalisme en termes de la propietat dels mitjans de producció. Les estructures i les relacions de poder i les elits polítiques i econòmiques estan totalment absents del seu sistema, com si el poder fos només econòmic i consistís només a posseir els mitjans de producció—cosa que és una visió molt simplista de l'actual complex d'estructures i relacions de poder que generen les principals institucions de la modernitat (l'economia de mercat i la democràcia representativa). En segon lloc—i, en això, la democràcia econòmica de Schweickart comparteix una característica amb l'economia participativa de Michael Albert—, el seu model és només el producte d'una visió intel·lec-

tual de la societat futura basada en la seva experiència personal o, alternativament (en el cas de la Parecon), d'una visió basada en els valors morals que es poden extreure de les lluites socials del passat o del present. Per tant, en aquest sentit, cap dels dos no són projectes polítics en el sentit estricte de la paraula. Un projecte polític hauria d'estar integrat dins una de les tradicions històriques de l'esquerra i hauria d'extreure els principis organitzatius de la societat futura d'una anàlisi sistemàtica de la societat actual i de les seves tendències, i una estratègia i unes tàctiques conseqüents que ens conduïxin d'aquí cap allà. Altrament, estem parlant d'una idea o només d'una utopia en el sentit negatiu de la paraula.

Pots detallar una mica la relació entre la democràcia inclusiva i l'economia participativa (Parecon) de Michel Albert?

En primer lloc, no és un model clarament sense Estat, ja que no només no exclou per complet la representació, sinó que preveu que els delegats dels consells superiors no estigui obligats a votar tal com pot voler el consell que els envia.

Aquesta disposició conduiria inevitablement a una situació en què els membres de cada consell superior concentren més poder que els que es troben a nivells inferiors i culminarien al consell més elevat de tots, que—amb caràcter general—tindria el paper d'una espècie de Comitè Central sobre legislació. En segon lloc, la Parecon—a diferència de la democràcia inclusiva, que és completament descentralitzada—és un sistema centralitzat, en el qual la llibertat d'elecció individual és realment inexistent a conseqüència de la seva dependència exclusiva en la planificació i del fet que no diferencia entre necessitats bàsiques i no-bàsiques. En tercer lloc, no cobreix les necessitats bàsiques de tota la ciutadania segons el principi “de cadascú segons la seva capacitat i a cadascú segons la seva necessitat”, sinó que, en canvi, les deixa a uns pocs béns declarats públics i a la compassió. A banda, existeixen altres diferències importants en relació a l'objectiu del creixement econòmic i les seves implicacions ecològiques, la definició d'eficiència, la factibilitat i la desajustabilitat dels complexos laborals, etc.